

Шелковски муниципалъни к1оштан
Кобера юккърчу ишколан
КЮД (коъртачу юкърчу дешаран) КДП
(коъртачу дешаран программин)
№3 йолу юххедиллар

Барт бина
дешаран декъехула
директоран г1обнча
М.С.Джайнабизова
28.08.2022 шо.

Ч1аг1йо
Шелковски к1оштан
Кобера юккърчу _____
ишколан директор
_____Х.М.Хасиев.
29.08.2022 ш. № йолчу
омрица дог1уш

Нохчийн меттан белхан программа

Т1ег1а: коърта юкъара дешар
(5 – 9-г1ий классаш)

Х1оттийнарг: Абдуразаков Ибрех1иман Шертбек, нохчийн меттан, литературин лакхарчу
т1ег1анан хъехархо.

Нохчийн меттан 5 – 9-чуй классашна лерина программа

Кхеторан кехат

Нохчийн меттан коьрта юкьардешаран ишколана лерина программа хIоттийна:

- Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан, коьртачу дешаран программин буха тIехь;
- С.Э.Эдиловн нохчийн меттан герггарчу хьесапехь йолчу программин буха тIехь;
- Комсомольскера юккьерчу ишколан дешаран хьесапан буха тIехь;
- Комсомольскера юккьерчу ишколан коьрта дешаран программин буха тIехь.

Кху тIехь тидаме эцна юккьерчу юкьардешарна леринчу массо а тайпана дешаран декъан гIуллакхаш кхиоран а, вовшахтохаран а программин коьрта идейш а, лехамаш а, юьхьанцарчу юккьерчу дешаран герггарчу программашца йозаелла а, тIаьхьало йолуш а хилар.

Программа – иза белхан программа хIотторан бух бу: цо билгалдо инвариантни (тIедоьжна декхар долу) дешаран дакъа а, шел тIаьхьа шен лаамехь дешаран чулацамах вариативни дерг харжа таро луш долу дакъа а. Юккьерчу юкьардешаран ишколана лерина герггарчу хьесапехь йолу программа шен чулацаман башхаллашца къаьсташ ю, цкъа-делахь, юккьерчу юкьардешаран системин предметийн чулацамца, шолгIа-делахь, Iамочеран психологически а, хенийн а башхаллашца.

Программа кхаа декъах лаьтта:

1. «Дешаран предмет караерзорехь кхочушдан лору жамIаш». Кхузахь довзийтина, хIун меттиг дIалоцу нохчийн матто юккьерчу юкьардешаран Iалашонашка кхачош; нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш а, жамIаш а билгалдаьхна масех тIегIанехь – личностни, метапредметни, предметни; нохчийн маттах лаьцна юкьара хаамаш белла, базисни дешаран планехь цо дIалоцу меттиг а къастийна.
2. «Дешаран курсан чулацам». Даькьошка бекъна, Iамо билгалбина чулацам къастийна кхузахь.
3. «Дешаран-тематикин хьесап». Дешаран курсан теманаш, хIора тема Iаморна лерина сахьташ къастийна.

Дешаран-методически комплект (УМК)

- I. Юккьерчу юкьардешаран ишколашна лерина нохчийн меттан Iаматаш:
  1. Овхадов М.А., Махмаев Ж.М., Абдулкадырова Р.А. 5, 6-чуй классашна.
  2. Овхадов М.А., Абдулкадырова Р.А. 7-чу классана.
  3. Джамалханов З.Д., Вагапова Т.М., Эсхаджиев Я.У., Овхадов М.Р., Абдулкадырова Р.А. 8 – 9-чуй классашна.
- II. Нохчийн меттан Iаматашна методически хьехамаш.
- III. Диктантийн, изложенийн гуларш. Тайп-тайпана тексташ, тесташ.
- IV. Дешаран дошамаш.
- V. Белхан тетрадаш.

Дешаран хьесапаца цхьаьнадогIуш, нохчийн мотт Iаморна леринчу сахьтийн барам:

Класс	Шарахь	КIиранах
5	105	3
6	105	3
7	105	3
8	105	3
9	102	3

1. Дешаран предмет караерзорехь кхочушдан лору жамIаш

Нохчийн мотт – иза нохчийн къоман а, Нохчийн Республикин пачхьалкхан а мотт а, къоман историн, культурин бух а бу. Цуьнца доьзна ду къоман кхиар а.

Ненан меттан метапредметни декхарша билгалбоккху берана, цо шкоলেখь доьшучу хенахь, иза личность санна, кхиорехь массо тайпана а, юкьарчу амалехь а бен тIеIаткъам. Мотт дешархочун ойла, кхетам, суртхIотторан, кхоллараллин хьуьнарш кхиоран; личность санна, ша-шен вовзийтаран, ша-шена керла хаарш карадерзоран хьуьнарш кхиоран а бух бу, дешаран гIуллакх а цхьаьна вовшахтохар юкьа а лоцуш. Ненан мотт къоман культурин, литературин, синъобздангаллин мехаллашка а, адаман обздангаллин, историн зеделлачуьнга а кхачоран гIирс а, дахарехь дIалоцу меттиг къасторан некъ а бу.

Юккьерчу юкьардешаран ишкоলেখь шатайпа меттиг дIалоцу нохчийн матто. Иза вовшашца юкьаметтигаш дIакхехьарехь, гонахара дахар довзарехь, кхетош-кхиорехь мехала гIирс бу.

Нохчийн мотт караберзоро таро лур ю дешархошна вовшашца юкьаметтигаш дIакхехьа, боккхачу кхиамца кхидолу меттанаш а, дешаран предметаш а Iаморехь онда гIорттор хилла дIахIотта а, хийцалучу хIокху дахарехь шен меттиг каро а.

ХIума довзаран гIирс ша хиларе терра, матто ойла кхиаярна а, интеллектуальни а, кхоллараллин хьуьнарш кхиорна а, шаьш кхочушдечу дешаран гIуллакхийн шардарш карадерзорна а, шен хаарш лакхадахарна а, ша-шен вовзийтарна а тIехь аьтто бо. Шен къоман обздангалла а, литература а, синъобздангаллин мехаллаш а, дуьненан Iилма а, культура а йовзарехь мехала гIирс а бу нохчийн мотт.

Нохчийн мотт дешархо къоман гIиллакх-обздангаллин буха тIехь кхиорехь цуьнгахь кхидолчу къаьмнашка лерам хилийтаран коьрта чIагIо а ю.

Юккьера юкьардешаран ишкол чекхьяьккхинчу дешархочуьнгахь нохчийн маттехула хила деза **личностни жамIаш**:

- нохчийн къоман обздангаллин коьртачу мехаллах санна, нохчийн маттах кхетам хилар, дешар тIехь а, кхетаман, кхоллараллин хьуьнарш, дешархочун гIиллакх-обздангаллица йобзна амалш кхиорехь а цо дIалоцучу меттигах кхеташ хилар;
- нохчийн мотт эстетически мехалла санна тIеэцар; цунах дозалла дар, цуьнан ларам бар; къоман обздангаллин хилам и хиларе терра, нохчийн меттан башхалла а, цIеналла а ларьян езар; мотт бийцар шардаре а, говза, шера бийцаре а кхачар;
- къамел дечу хенахь шен ойланаш а, синхаамаш а паргIат бовзийта а, дешнийн барам а, караберзийна грамматически гIирсаш а тоьал хилар; ша дечу къамелан тидамбеш, ша-шена мах хадо хааран хьуьнар хилар;
- нохчийн мотт уьйран, юкьаметтигаллин гIирс а, пачхьалкхан мотт а хиларх кхетар; нохчийн мотт дешаран, кьинхьегаман, говзаллин гIуллакхдарехь а, ша вовзийтарехь а, юкьараллахь ша дIалоцу йолу меттиг билгалъярехь а оьшуш хиларх кхетар;
- вовшашца а, кхечу къаьмнийн векалшца а юкьаметтигаш дIакхехьарехь нохчийн маттах пайдаэца кийча хилар; къаьмнийн культурин юкьаметтигаш дIакхехьарехь кьинхетаме а, машаре а хилар;
- шен къоман а, РФ-хь дехачу къаьмнийн а, дуьненаюкьара а культура йовзарехь нохчийн мотт мехала гIирс хиларх кхетар.

Юккьера юкьардешаран ишкол чекхьяьккхинчу дешархочо нохчийн маттехула карадерзо деза **метапредметни жамIаш**:

1) къамелдаран массо а тайпа карадирзина хилар:

- барта а, йозанан а хаам цхьанатайпана тIеэца безаш хиларх кхетар;
- ешаран тайп-тайпана кепаш карайирзина хила езар;
- тайп-тайпанчу хьостанашкара хаамаш схьалаха хааран хьуьнар хилар, ШХГI, дешарна лерина компакт-дискаш, Интернетан гIирсаш юкьа а лоцуш;

- билгалчу темина коьчал схъалаха а, цхъана кепе яло а хаар карадерзор; шенна хаам схъалаха а, иза къасто а, цунна анализ ян а хаар; хаамийн технологи а, технически гIирсаш юкъа а лоцуш, йоьшуш я ладугIуш бевзина хаам хийца а, ларбан а, дIабовзийта а хаар;
- хиндолчу дешаран декъан гIуллакхийн (цхъаммо ша а, вукхаьрца цхъаьна а) Iалашо билгалъян а, хьалха-тIаьхьа дийриг билгалдан а, барта а, йозанан а кепехь цхъанатайпана жамIийн мах хадо хааран хьуьнар хилар;
- паргIатчу кепехь барта а, йозанехь а нийса шен ойланаш йовзийта хьуьнар хилар;
- шен нийсархошна хьалха доклад ян я цхъа хаамбан хаар;
- 2) карадирзинчу хаарех, шардарех, карадерзорех дахарехь пайдаэцар;
- билгалбинчу барамехь яцйна (план, юхасхъайийцар, изложени, конспект) ладоьгIна я ешна текст юха схъайийца хаар;
- оьрсийн мотт Iаморехь нохчийн маттах пайдаэца хаар;
- меттан башхаллех пайдаэца хаар (нохчийн меттан, оьрсийн меттан, кхечу пачхьалкхийн меттанийн, литературин урокахь);
- 3) тайп-тайпана юкъараллин хьелаш тидаме а оьцуш, къамелдарехь, дийцаре дарехь, дискуссешкахь дакъалаца а, барта а, йозанан а аларш кхолла а хаар.

Юккъера юкъардешаран ишкол чекхъаьккхинчу дешархочун нохчийн мотт караберзоран **предметни жамIаш ду:**

- 1) массо а тайпана къамелдаран кепаш карайирзина хилар (ладогIар, ешар, дийцар я къамелдар (говорение), йоза), гонахарчу адамашца йолу юкъаметтиг, тайп-тайпанчу хьелашка хьаьжжина, дIакхехьа аьтто бан.
- 2) личностан кхетаман а, кхоллараллин а хьуьнарш кхиорехь, йоза-дешар карадерзорехь, ша-шен дешар лакхадаккхарехь матто дIалоцучу меттигах кхетар;
- 3) ненан меттан коммуникативно-эстетически таронех пайдаэцар;
- 4) ненан маттах долу Iилманан хаарш шордар, системе далор; цуьнан тIегIанаш а, дакъош а вовшашца дозуш хиларх кхетам; лингвистикин базови кхетамаш, меттан коьрта цхъааллаш, грамматикин категореш караерзор;
- 5) дешан тайп-тайпанан кепара таллам бар (фонетически, морфемни, дошкхолладаларан, лексически, морфологически), предложени а, дешнийн цхъаьнакхетар а синтаксически къастор: текстана, цуьнан чулацамца а, дIахIоттаман коьртачу билгалонашца, исбаьхьаллин гIирсех пайда эцарца а боьзна таллам бар;
- 6) хIоьттинчу хьоле а, къамелан стиле а хьаьжжина, шен ойла а, синхаам а ненан маттахь паргIат бийца хаар, шен меттан дешнийн хазна (лексика) алсамъаьккхар, дечу къамелехь грамматически гIирсех пайдаэца хаар.
- 7) нохчийн меттан лексикин, фразеологин коьрта стилистически гIирсаш а, нохчийн меттан коьрта норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, орфографически, пунктуационни) а, къамелан оздангаллин норманаш а караерзор; барта а, йозанан а аларшкахь зеделлачу пайдаэцар; къамелан тIегIа лакхаяккха гIертар;
- 8) меттан оздангаллех, адамийн юкъарчу мехаллех санна, жопалла кхоллар.

Къамел а, къамелан тIекаре а

Арахецархо хууш хир ву:

- тIекаре яран тайп-тайпанчу хьелашкахь монологан тайп-тайпанчу кепех пайдаэца (дийцар, суртхIоттор, ойлаяр; монологан тайп-тайпана кепаш цхъаьнаялор);
- диалоган тайп-тайпанчу кепех тIекаре яран хьелашкахь пайдаэца;
- тIекаре яран тайпаналлин хьелашкахь къамел лелоран барам ларбан;
- къамелан тIекаре яран процессан коммуникативни бохамех хьалхавала.

Арахецархочун таро хир ю Iама:

- жимачу докладца ладугIучарна хьалха къамел дан; проект, реферат нахалахь (публично) йовзийта; нахалахь шена хетарг тIечIагIдан (чекхдаккха);

- проблемаш коллективни йийцаре ярехь дакъалаца, шена хетарг тӀечӀагдан, ша бакъ хиларх тешо;
- коммуникативни декъехула ца нисделлачун коьртачу бахъанех кхета а, царех кхето а.

Къамелан гӀуллакхдар

ЛадогӀар (аудировани)

Арахецархо хууш хир ву:

- ладогӀаран тайп-тайпана кепех пайдаэца (ладогӀначу текстах кхоччуш кхеташ, коьртачу чулацамах кхеташ, оьшу хаамаш схьахаржа хууш); ладогӀначу текстан чулацам хьалха хӀоттийначу коммуникативни лалашонца цхьаьна богӀуш барта схьабийца;
- барта кепехь темех, коммуникативни хьесапах, коьртачу ойланах кхето а, шен ойла цхьана кепе ерзо а, дешаран-лилманан, публицистически, официални-гӀуллакхдаран, исбаьхьаллин аудиотекстийн ойланийн некъ схьабийца а, къасто коьрта а, кхачаман оьшу а информаци, барта кепехь цунах кхето а;
- хьесапан, тезисийн, дешархочун изложенин (ма-ярра, хаьржина, яцӀина) кепехь дешаран-лилманан, публицистически, официални-гӀуллакхдаран, исбаьхьаллин аудиотекстийн чулацам схьабийца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- публицистически текстан гуш йолчу а, къайлах йолчу а (текстан чулацамехь) хаамех кхета (ШХГ1-хь а цхьаьна), барта кепехь цуьнан анализ ян а, цунах кхето а.

Ешар

Арахецархо хууш хир ву:

- ешначу дешаран-лилманан, публицистически (хаамийн а, аналитически а, исбаьхьаллин-публицистически а жанрийн), исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета а, уьш барта кепехь тӀекаре яран хьелашка хьаьжжина а, цул сов дешархочун изложенин (ма-ярра, хаьржина, яцӀина) кепехь, хьесапан, тезисийн (барта а, йозанан а) кепехь юхаяло а;
- хьалха хӀоттийначу коммуникативни хьесапца догӀучу довзийтаран, талламан, ешаран некъех дарехь йолчу говзаллех пайдаэца;
- схематически билгалбина хаам йозуш йолчу текстан кепехь;
- дешаран книгах, справочникех, кхечу хаамийн хьостех, ШХГ1 а, Интернетан гӀирсех а цхьаьна а, болх баран некъех пайдаэца;
- билгалъяьккхинчу темица коьчал схьакъасто а, цхьаьнатоха а, схьахаьржинчу хааман анализ ян а, хьалха хӀоттийначу коммуникативни хьесапца цхьаьна ялош и йовзийта а.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- ешначу тайп-тайпанчу функционални-стилан а, жанран а тексташкара гуш а, къайлах а (хьулбина а) болчу хаамах кхета, анализ ян, мах хадо.
- тайп-тайпанчу хьосташкара оьшу хаам схьаэца, шена хетарг ала.

Дийцар (говорение)

Арахецархо хууш хир ву:

- мехалчу социални-обздангаллин, гӀиллакх-обздангаллин, 1ер-дахаран, дешаран теманаш (цаьрца цхьаьна лингвистически а, цул сов, шайн чулацамца 1амош йолчу кхечу дешаран предметашца йобзна йолу а) тайп-тайпанчу коммуникативни агӀонашца лалашонийн а, тӀекаре яран хьелашца а йогӀуш (хаам, дешаран-лилманан тӀекаре яран хьелашца жимо доклад, хиламах 1ер-дахаран маттаца дийцар, истори, къамелехь, къовсамехь дакъалацар) барта монологехь, диалогехь долу аларш (мах хадоран амалца дерш а цхьаьна) кхолла;
- лалашонаш, цхьаьна кхочушдечу дешаран гӀуллакхдаран хьесап, болх дакъошка бекъар дийцаре дан а, нийса кеп яло а;
- билгалъяьккхинчу темица тайп-тайпанчу хьосташкара коьчал схьаэца, вовшахтоха, анализ ян, тӀекаре яран къастийначу хьелашка хьаьжжина, барта кепехь и йовзийта;

• хлинцалерчу нохчийн литературни меттан коьрта орфоэпически, лексически, грамматически норманаш барта къамелан тӀекаре яран дарехь ларъян; лексикех а, фразеологех а, къамелан озьдангаллин бакъонех а стилистически нийса пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- барта монологан а, диалоган а тайп-тайпанчу кепехь, жанрехь дешаран-1илманан (1амочу дешаран предметийн коьчал тӀехь), социальни-озьдангаллин а, гӀуллакхан тӀекаре яран юкъаметтигашкахь а аларш кхолла;
- докладца ладугӀучарна (аудиторица) хьалха вистхила; нахалахь шен проект, реферат йовзуйтуш чекхъяккха (защищать);
- дешаран-1илманан тӀекаре яран норманаш а ларъеш, дешаран-1илманан темица йолчу дискуссехь дакъалаца.

Йоза

Арахецархо хууш хир ву:

- тайп-тайпанчу коммуникативни агӀонийн 1алашонаш а, тӀекаре яран хьелаш тидаме а оьцуш, йозанан монологически аларш кхолла (социальни-озьдангаллин, гӀиллакх-озьдангаллин, 1ер-дахаран, дешаран теманашца дешархочун сочинени, хиламах дийцар, тезисаш, отзый, расписка, тоьшалла, заявлени);
- дешархочун дийцаран кепехь, я тезисаш ялорца, я хьесап хӀотторца ладобгӀначу а, ешначу а текстан чулацам (буьззина, боцца, хаьржина) бийца;
- вайзаманан нохчийн литературни меттан йозанан коьрта лексически, грамматически, орфографически а, пунктуационни а бакъонаш практикехь ларъян; стилистически нийса лексикех, фразеологех пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- рецензеш, рефераташ язъян;
- аннотацеш, конспекташ, тезисаш хӀитто;
- резюме, гӀуллакхан кехаташ, дӀакхайкхорш хӀитто.

Текст

Арахецархо 1емар ву:

- планан (цхьалхе, чолхе), тезисийн, схемийн, таблицийн, кхечу кепехь а чулацам балош, текст кечъян;
- йозуш йолу текст кхолларан лехамаш тидаме а оьцуш, тайп-тайпанчу кепийн, стилийн, жанрийн шен тексташ кхолла а, нисъян а.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- барта а, йозанан а кепехь дешаран-1илманан (аннотаци, рецензи, реферат, тезисаш, конспект, къамелехь дакъалацар, дискуссеш) тексташ кхолла, официални-гӀуллакхан тексташ (резюме, гӀуллакхан кехат, дӀакхайкхор (объявлени)) кхолла.

Меттан функционални башхаллаш

Арахецархо 1емар ву:

- тайп-тайпанчу жанрийн тексташ вовшах къасто а, царна анализ ян;
- барта а, йозанан а аларш тайп-тайпанчу стилашкахь, жанрашкахь, къамелан тайпанашкахь (отзый, хаам, 1илманан стилан жанр санна доклад); вистхилар, интервью, публицистически стиль санна репортаж; расписка, тоьшалла, официални-гӀуллакхан стиль санна заявлени; дийцар, къамелдар, къамелдаран жанр санна къовсам; дийцаран амалехь тексташ, рассуждени, описани; тайп-тайпанчу функционални-мабӀнийн къамелан тайпанашца цхьабнайогӀуш кхолла;
- нехан а, шен а къамелан аларш тайп-тайпанчу функционални агӀонаш коммуникативни лехамашца а, меттан нийсаллица а цхьабнайогӀуш хиларан мах хадо;
- къамелан кхачамбацарш, тексташ нисъян;

- шен накъосташна хьалха вистхила жимачу информационни хаамашца, иштга докладаца а, хаамца а дешаран-лилманан темица йоглуш йолу.

Арахецархочун таро хир ю лама:

- тексташ къамелан амалца, лилманан, публицистически, официально-гуллакхан, исбаьхьаллин литературан тексташ, шена хетарехь, лексически, морфологически, синтаксически гирсийн башхаллах пайда а оьцуш, анализ ян а, къасто а;
- тайп-тайпанчу функционални стилийн, жанрийн (аннотаци, рецензи, реферат, тезисаш, конспект дешаран-лилманан стилан жанр санна) тексташ кхолла; дешаран-лилманан тема на йолчу дискуссешкахь дакъалаца; резюме, гуллакхан кехат, обявлени официально-гуллакхан стилехь хлотто; вистхилар, информационни хаам, сочинени-ойлар публицистически стилехь кечдан; къамелехь, пер-дахаран телекаренан къовсамашкахь, къамел лелоран бакъонаш ларъеш, дакъалаца; пер-дахаран дийцарш, истореш кхолла, доттагалин кехаташ яздан, маттаца боцу лехамаш тидаме а оьцуш, меттан гирсех пайда а оьцуш;
- нахалахь дечу къамелан кепехь болчу хьежаман композици, аргументаци, меттан куц, кхиамаш хлиттийначу коммуникативни хьесапийн анализ ян;
- шен накъосташна хьалха жимачу протокольно-этикетан, самукьадаккхаран, кхеторан къамел деш вистхилар.

Маттах долу юкьара хаарш

Арахецархо лемар ву:

- коьртачу юкьараллин функцешца нохчийн мотт къасто;
- литературни меттан а, диалектана а юкьара башхаллах къасто, пер-дахаран мотт, меттан корматаллин тайпанаш, жаргон а, церан башхаллах къастаян;
- меттан коьрта суртхлотторан гирсех пайдаэцарца мах хадо.

Арахецархочун таро хир ю лама:

- мотт кхиорехь гоьбевллачу лингвистийн юкьадилинарг къасто.

Фонетика а, орфоэпи а. Графика

Арахецархо лемар ву:

- дешан фонетически анализ ян;
- литературни меттан коьрта орфоэпически бакъонаш ларъян;
- дошамашна а, справочникашна а тлера оьшу хаам схьаэца; тайп-тайпанчу гуллакхдарехь цунах пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю лама:

- фонетикин коьрта исбаьхьаллин гирсаш бовза;
- прозаически а, поэтически а тексташ къастош еша.

Морфемика а, дешан кхолладалар а

Арахецархо лемар ву:

- дешан анализ ярца маьлнийн, грамматически, дошкхолладаларан буха тлехь дешнаш морфемашка декъа;
- дошкхолладаларан ламийна некъаш къасто;
- морфемикех, дошкхолладаларх долчу хаарех, говзаллах нийсаязданан дарехь, дешнийн грамматически, лексически анализ даяхьарехь пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю лама:

- дошкхолладаларан зленаш а, дошкхолладаларан баннаш а къасто;
- дошкхолладаларехь а, исбаьхьаллин а къамелехь коьрта исбаьхьаллин гирсаш бовза а, церан мах хадо а;
- морфемни а, дошкхолладаларан а, этимологически а, мультимедийни а дошамашна а, справочникашна а тлера цхьаьна оьшу хаам схьаэца.

Лексиологи а, фразеологи а

Арахецархо Iемар ву:

- дешан лексически анализ кхочушгъян;
- тематически тобанашца дешнаш вовшахта;
- дешнашна антонимаш, синонимаш яло;
- фразеологически карчамаш бовза;
- барта а, йозанан а аларшкахь лексически барамаш (норманаш) ларбан;
- дешан тIедеанчу маьIнийн буха тIехь кхоллаелчу тропан коьрта тайпанаш (метафора, эпитет, олицетворени) йовза;
- тайп-тайпанчу лексически дошамех (маьIнийн (толковый), синонимийн, антонимийн, фразеологизмийн, и. д.кх.) пайдаэца а, тайп-тайпанчу гIуллакхдарехь цу тIера схьаэцначу хаамех пайдаэца а.

Арахецархочун таро хир ю Iама:

- дешан лексически а, грамматически а маьIнийн башхаллийн аргументаш яло;
- тайп-тайпана омонимаш йовза;
- публицистически а, исбаьхьаллин а къамелехь лексикин а, фразеологин а коьрта исбаьхьаллин гIирсаш бовза а, церан мах хадо а; лексически гIирсаш Iилманан а, официально-гIуллакхан а тексташкахь къамелан стилийн башхаллех пайдаэцарх кхето;
- тайп-тайпанчу лексически дошамех (маьIнийн (толковый), синонимийн, антонимийн, фразеологизмийн, и. д.кх.), справочникех, мультимедийничарех а цхьаьна пайдаэца а, тайп-тайпанчу гIуллакхдарехь цу тIера схьаэцначу хаамех пайдаэца а.

Морфологи

Арахецархо Iемар ву:

- лааме коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а, гIуллакхан къамелан дакъош довза;
- дашна, къамелан дакъа санна, таллам бан;
- морфологически хаарех а, говзаллех а нийсаяздарехь а, талламанбаран (анализ яран) тайп-тайпанчу кепашкахь а пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю Iама:

- морфологин синонимически гIирсашна таллам бан (анализ ян);
- грамматически омонимаш къасто.

Синтаксис

Арахецархо Iемар ву:

- синтаксисан коьрта цхьааллаш (дешнийн цхьаьнакхетар, предложени), церан кепаш йовза;
- шен барта а, йозанан а къамелехь тайп-тайпанчу синонимически синтаксически конструкцех а, синтаксически хаарех а, говзаллех а пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю Iама:

- синтаксисан синонимически гIирсийн анализ ян;
- синтаксисан публицистически а, исбаьхьаллин а къамелан исбаьхьаллин гIирсаш бовза а, церан мах хадо а; тексташкахь синтаксисан конструкцеш Iилманан а, официально-гIуллакхан къамелан стилийн башхаллаш юкъаялор кхето;
- исбаьхьаллин лехаман хьежамехь синтаксисан конструкцийн башхаллаш юкъаялош, къамелан функционально-стилистически анализ ян.

Нийсаяздар: орфографи а, пунктуаци а

Арахецархо Iемар ву:

- йоза дIадахьарехь (курсан чулацаман барамехь) орфографически а, пунктуационни а барамаш ларбан;

- барта кепехь (ойляяр-рассуждени), йозанан кепехь (графически хьаьркийн г1оьнца) къастийна яздар кхето;
- орфографически а, пунктуационни а г1алаташ каро а, нисдан а;
- орфографически дошамашна а, справочникашна а т1ера оьшу хаам схьаэца, йоза д1адахьарехь цунах пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- къамелан маь1нийн аг1онаш йовзийтарехь орфографин а, пунктуацин а меттиг гайта;
- мультимедийни орфографически дошамашна а, справочникашна а т1ера оьшу хаам схьаэца; йозанехь оцу хаамех пайдаэца.

Мотт а, оьздангалла а

Арахецархо 1емар ву:

- исбаьхьаллин литературехь а, исторически тексташкахь а, халкъан барта кхоллараллин говзаршкахь а къоман оьздангаллин декъан маь1ница меттан цхьааллаш билгалъяха;
- мотт хааро шен мехкан истори а, оьздангалла а йовза г1о деш хилар гойтуш долу масалш дало;
- 1ер-дахарехь а, дешаран г1уллакхдарехь а нохчийн къамелан оьздангаллин бакъонех нийса пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- къастийначу масалш т1ехь меттан, оьздангаллин, халкъан историн мотт лелорхойн юкъаметтиг къасто;
- нохчийн къамелан оьздангалла Россин а, дуьненан цхьадолчу къаьмнийн а къамелан оьздангаллица юста а, анализ ян а.

2. Дешаран курсан чулацам

Нохчийн мотт 1аморан декъехула программин чулацаман коьрта башхаллаш билгалйина, коммуникативни, меттан, лингвистически, культуроведчески кхиарехь хаарш, шардарш карадерзорца доьзна.

Программин д1ах1оттаман бухе диллинарг чулацаман кхо дакъа ду:

- I. Коммуникативни хаарш карадерзо аьтто беш болу чулацам;
- II. Меттан а, лингвистически а хаарш карадерзо аьтто беш болу чулацам;
- III. Культуроведчески хаарш карадерзо аьтто беш болу чулацам.

I. Коммуникативни декъехула долчу хаарша шайна чулоцу массо а кепара къамелдаран а, барта а йозанан къамелан оьздангаллин баххаш карадирзина хилар; шен нийсархошца, психологически башхаллаш, зеделларг, дуьйцучуьнга шовкъ хилар а тидаме а оьцуш, тайп-тайпанчу дахаран хьелашкахь т1екаре ян а, къамел дан кийча а, хьуьнаре а хилар.

II. Меттан а, лингвистически а декъехула долчу хаарша шайна чулоцу юкъараллин хиламехь маь1не долу х1ума санна маттаца доьзна хаарш карадерзор; меттан д1ах1оттам а, кхиар а, цо ден г1уллакх а дика девзаш хилар; нохчийн литературни мотт а, оьшуш болу дешнийн барам а, къамелан грамматически д1ах1оттам а карабирзина хилар; меттан хиламаш мах хадо хаарца талла хааран хьуьнар карадерзор; тайп-тайпанчу лингвистически дошамех пайдаэца хаар.

III. Культуроведчески декъехула долчу хаарша шайна чулоцу къоман оьздангаллин кеп санна мотт т1елаца безарх а, халкъан истори а, мотт а вовших бозабелла а, нохчийн мотт къоман оьздангаллин башхалла хиларх а кхетар; г1иллакхехь, норманаш ларъеш, нохчийн маттахь къамелдан а, кхечу къаьмнийн векалшца оьзда юкъаметтигаш лело а хаар.

I-ра чулацаман дакъа лаьтта х1окху дакъойх: «Къамел», «Текст», «Къамел дарехула долу г1уллакх».

II-гIа чулацаман дакъа хIокху дакъойх: «Нохчийн маттах болу юкъара хаамаш», «Фонетика. Графика. Орфоэпи», «Дешан хIоттам а, дошкхолладар а», «Лексика а, фразеологи а», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а».

III-гIа чулацаман дакъа хIокху декъаца билгалдина «Мотт а, оздангалла а».

Дакъойн чулацаман ша-ша къаьстина бовзуйту, амма къамел кхиор доьзна ду хIора дакъа Iаморца а, цхьана кепе ялийначу меттан курсан хIора темица а. ХIора дакъа шина блоках лаьтташ ду: хьалхара – теманаш а, царех болу теоретически хаамаш а бовзийтар, шолгIа – хьалхарчу пунктехь цIераш яьхна теманаш караерзоран хьокъехь кхочушден дешаран коьрта гIуллакхаш довзийтар.

I. Коммуникативни хаарш кхиорехь кхачо ен чулацаман

1-ра дакъа. Къамел а, къамелаца ен тIекаре а

1. Мотт а, къамел а. Монологически а, диалогически а, барта а, йозанан а къамел. Монолог. Диалог. Къамелаца ен тIекаре. Къамелан хьал а, цуьнан дакъош а. Юкъара а, книгийн а мотт. Юкъарчу меттан коьрта башхаллаш а, жанраш а. Къамелан стилаш: Илманан, гIуллакхан, публицистически. Илманан, публицистически, гIуллакхан стилийн коьрта жанраш. Исбаьхьаллин литературин мотт.

2. Барта а, йозанан а, юкъара а, книгийн а монологически, диалогически къамелан коьртачу башхаллах кхеташ хилар а, уьш вовшех къасто хууш а хилар. Монологан а, диалоган а тайп-тайпана кепаш караерзор. Долчу хьоле а, тIекаре яран Iалашонашка а хьаьжжина, меттан гIирсех пайдаэцар. ТIекаре яр дукха хьолахь нислуш долчу хьелашкахь къамелан норманех нийса пайдаэцар карадерзор. Стилийн, жанрийн башхаллаш тидаме а оьцуш, тексташ вовшашца юстар, царна таллам бар. Тайп-тайпанчу стилашкахь, жанрашкахь ша барта а, йозанан а аларш кхоллар.

2-гIа дакъа. Къамелан оздангалла

1. Литературни меттан норманех болу кхетам. Меттан норма а, цуьнан декхарш а. Нохчийн литературни меттан коьрта норманаш: орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, нийсаяздан. Норманийн кепаш. Нохчийн меттан дошамаш.

2. Нохчийн литературни меттан коьрта норманаш караерзор а, шен къамелехь уьш ларьяр а. Литературни маттах лаьцна болу хаамаш схьалохуш дошамех пайдаэцар.

3-гIа дакъа. Текст

1. Текст къамелан произведени санна, цуьнан билгалонаш а, башхаллаш а. Тема, коьрта ойла, текстан дIахIоттам. Предложенийн, текстан дакъойн уьйрийн гIирсаш а, кепаш а. Абзац. Абзацо текстехь кхочушден гIуллакх. Текстан даран-маьIнин тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлаярца дийцар. Иэделла тайпанаш: ойлаяран кепашца суртхIоттор, суртхIотторан а, ойлаяран а кепашца дийцар и дI. кх. а. Къамелан тайпанийн стилистически кепаш. Хаамийн текст юхаметтахIотторан коьрта тайпанаш: хьесап, конспект.

2. Текстан, даран-маьIнин муьлхачу тайпанан ю а, дIахIоттаме а, теме а, коьртачу ойлане а хьаьжжина, анализ яр. Шен ойланехь дерг маьIница хьалха-тIаьхьа догIург хила дезачу кепара нисдарца довзийтар. Текст маьIнин дакъошка екьар а, текстан хьесап хIоттор а. Текстехь предложенеш вовшех йобзна гIирсаш а, кепаш а билгалъяр, къамелехь царех пайдаэцар. Текстан дIахIоттаман норманаш ларьеш (хьалха-тIаьхьа хила дезар цхьаьнадогIуш, кхеташ а, темица йогIуш а, йозаелла а хилар), тексташ кхоллар. Къамелан аларан мах хадор а, иза кхачаме далор а. Хьесапе а, конспекте а ерзош, текст юхакечьяр.

4-гIа дакъа. Къамелдар

Къамелдаран тайпанаш: ладогIар, ешар, вистхилар, йоза.

ЛадогIар. Юккьерчу барамехь лергана хозуьйтучу текстах цхьанакепара кхетар. Ша ладоьгIна йолу текст шорийнчу я яцйинчу барамехь кхечуьнга дIакхачор. ШГIХ маттах кхеташ хилар.

Ешар: талларан, йовзаран, лахаран хьесапехь. Ешаран тайп-тайпана кепаш а, дешаран книгица я кхиболчу хаамийн хьостанащца болх бар а карадерзор.

Вистхилар. Пекаре яран хьоле а, меттиге а, Галашонашка а хьаьжжина, барта монологически а, мехала социокультурни а, Гиллакх-обздангаллин а, динан а дешаран теманашна аларш кхоллар. ХатI (стиль) а, жанр а тидаме а обцуш, монолог-суртхIотторан, монолог-дийцаран, монолог-ойлаяран кепара шен аларш кхоллар.

Йоза. ЛадобгIна я ешна текст йозане ерзор (ма-ярра, яцIина, хьаржина). Тайп-тайпанчу жанрийн, стилийн йозанан тексташ кхоллар. Пуллакхан кехаташ хIиттор: дIахьедар (заявление), хаам бар (объявление), тоьшалла (доверенность), резюме.

II. Маттах долу хаарш кхиорехь кхачо ен чулацам

1-ра дакъа. Нохчийн маттах болу юкъара хаамаш

1. Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт. Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт. Мотт – адамийн уйран а, кхиаран а, кьийсаман а гIирс.

2. Меттан мехаллех а, юкъараллин дахарехь цо дIалоцучу меттигах а кхеташ хилар.

2-гIа дакъа. Фонетика. Графика. Орфоэпи

1. Фонетика а, графика а, орфоэпи а лингвистикин дакъош санна. Аз – меттан уггар а жима дакъа. Озан а, элпан а дазар. ХIинцалера нохчийн абат. Фонетически транскрипцин цхьайолу кепаш (элементаш). Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Къамелдарехь аьзнийн хийцадалар. Нохчийн меттан шатайпана аьзнаш. Деха а, доца а мукъа аьзнаш. Дифтонгаш. Нохчийн меттан интонаци, интонационни конструкторин коьрта тайпанаш. Орфоэпин коьрта норманаш.

2. Деха а, доца а, мукъа а, мукъаза а, зевне а, къора а аьзнаш къестор. Дешан озан а, элпан а хIоттам дуьхь-дуьхьал хIоттор. Дешан озан-элпан анализ яр. Дешнаш дакъошка декъар. Дош цхьана могIанера вукху могIане сехьадаккхаран хаарш карадерзор. Нохчийн меттан интонаци а, орфоэпически норманаш а карайирзина хилар. Нохчийн меттан интонацин а, аьзнийн къепен а башхаллех кхеташ хилар.

3-гIа дакъа. Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а

1. Морфема меттан жима а, маьIне а дакъа хиларх кхетар. Дешан лард а, чаккхе а. Орам. Цхьанаораман дешнаш. Орамерчу элпийн хийцадалар. Суффикс. Дешхьалхе. Схьадовлаза а, схьадевлла а дешнаш. Дошкхолладаларх а, хийцадаларх а болу кхетам. Дошкхолларан а, формакхолларан а морфемаш. Нохчийн меттан дошкхолларан коьрта некъаш. Дошкхолладаларан га (пара) а, дошкхолладаларан зIе а. Морфемни а, дошкхолладаларан а дошамаш.

2. Нохчийн дешан хIоттаман башхаллех кхеташ хилар. Дешнаш а, дешан форманаш а кхолларехь морфемаша дечу гIуллакхах кхеташ хилар. Дешан морфемаш къастор. Дошкхолларан дакъошка хьаьжжина, дешан мехалла билгалъяр. Цхьанаораман дешнаш харжар, къамелехь царах пайдаэцар. Дешнийн зIенаш а, дешнаш кхолларан коьрта некъаш а билгалдар. Тайп-тайпанчу некъашца дешнаш кхолла хаар карадерзор. Нийсаьздарехь дошкхолладаларан а, морфемийн а декъехула карадирзинчу хаарех, шардарех пайдаэцар. Тайп-тайпана хьесапаш морфемийн а, дошкхолладаларан а дошамашца кхочушдар. Дешан хIоттамца дешнаш таллар, дошкхолладаларан таллам бар.

4-гIа дакъа. Лексика а, фразеологи а

1. Дош – меттан цхьа дакъа. Дешан лексически а, грамматически а маьIна. Къоман обздангаллин маьIнин дакъа шайца долу дешнаш. ЦхьанамаьIнин а, дукхамаяьIнийн а дешнаш, дешан нийса а, тIедеана а маьIна. Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш. Нохчийн меттан лексика, шен схьаяларе хьаьжжина (билггала нохчийн а, тIеэцна а), жигара а, кIезиг пайдаоьцу а (историзмаш, архаизмаш, неологизмаш), цунах пайдаэцаран гуо (юкъара, шуьйра пайдаоьцу дешнаш, диалектизмаш, терминаш, профессионализмаш). Лексикин стилистически дакъош: книжни, юкъара, къамелан. Фразеологизмаш, церан билгалонаш а, маьIна а. Аларш, дустарш, кицанаш.

Нохчийн меттан дошамаш. Шинаметтан дошамаш.

2. Дахаран хъелашкахъ тЕкареш дІакхехьарна оьшучу барамехъ лексически а, фразеологически а аларш карадерзор. ТЕкаре яран хьоле а, Іалашоне а хьаьжжина, къамелехъ шайн маьІнашца вовшашца даза тарлуш долчу дешнех пайдаэцар. Дешнийн маьІнаш къасторхьама а, синонимаш, антонимаш, фразеологически цхьаьнакхетарш харжархьама а, тайп-тайпанчу дошамашца болх бар. Дош лексически къастор.

5-гІа дакъа. Морфологи

1. Морфологи – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан къамелан дакъош. Коьрта къамелан дакъош. Церан грамматически маьІна а, морфологически билгалонаш а, синтаксически гІуллакх а. Нохчийн меттан дожарийн къепе: маьІна, кепаш, пайдаэцар. Нохчийн меттан къамелан дакъойн хенийн, классан гайтамийн къепе: маьІна, кепаш, пайдаэцар. ГІуллакхан къамелан дакъош. Церан маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх. ГІуллакхан къамелан дакъойн тайпанаш: маьІна, хІоттам, синтаксически гІуллакх. Айдардешнаш а, азтардаран дешнаш а.

2. Шайн коьртачу билгалонашца тайп-тайпана къамелан дакъош довзар. Дош морфологически къастор. Нохчийн литературни меттан норманашца догІуш тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнийн кепех (форманех) пайдаэцар. Нохчийн а, оьрсийн а меттанийн къамелан дакъойн юкъара долчух а, юкъара доцчух а кхетар.

6-гІа дакъа. Синтаксис

1. Синтаксис – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан синтаксисан дакъош. Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан дІахІоттам а, тайпанаш а. Дешнийн цхьаьнакхетарехъ дешнийн уьйр а, тайпанаш а (бартбар, урхалла, тЕтовжар). Предложени, цуьнан дІахІоттам а, грамматически маьІна а. Аларан Іалашоне а, эшаре а хьаьжжина, предложенийн тайпанаш. Предложени кечъеш болу гІирсаш: эшар (интонаци), логически тохар, дешнийн къепе. Предложенин грамматически бух. Цхьалхе а, чолхе а предложенеш. Цхьалхе предложени. Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш а, церан хилар а. Цхьалхечу предложенийн тайпанаш: шинахІоттаман а, цхьаныхІоттаман а, яржина а, яржаза а, юьззина а, юьззина йоцу а, чолхехьалла а, чолхехьалаза а. ЦхьаныхІоттаман предложенийн тайпанаш. Чолхехьалла предложени. Цхьанатайпанчу а, шакъаьстинчу а меженашца а, тЕдерзарца а, юкъадалочу дешнашца а, юкъаялочу конструкцешца а йолу предложенеш. Чолхе предложени, цуьнан дІахІоттам а, грамматически бух а. Чолхечу предложенийн тайпанаш: хуттургийн а, хуттургаш йоцу а, чолхе-цхьаьнакхетта а, чолхе-караара а. Чолхе-цхьаьнакхетта предложени: дІахІоттам, тайпанаш, вовшех йозаран гІирсаш а, кепаш а. Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкара цхьалхечу предложенийн маьІнаш. Эшар (интонаци), сацаран хьаьркаш. Чолхе-караара предложенеш: дІахІоттам, тайпанаш. Чолхе-караарчу предложенехъ коьртачу а, тЕтухучу а предложенийн уьйран гІирс. Эшар (интонаци), сацаран хьаьркаш. Хуттургаш йоцу чолхе предложени, дІахІоттам. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкара цхьалхечу предложенийн маьІнаш. Эшар (интонаци), сацаран хьаьркаш. Нехан къамел довзийтаран кепаш. Текст синтаксически дакъа санна. Предложенийн а, текстан дакъойн а уьйрийн гІирсаш а, кепаш а.

2. Дешнийн цхьаьнакхетарехъ дешнийн уьйран кеп къастор, предложенин грамматически бух билгалбар. Цхьалхечу а, чолхечу а предложенийн тайпанаш билгалбар. Предложени синтаксически къастор. Чолхе-караара предложенеш цхьалхечу а, цхьалхенаш чолхечу а предложенешка ерзор. Текст а, дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а кхолларан норманаш ларъяр.

7-гІа дакъа. Орфографи а, пунктуаци а

1. Орфографи дешнаш а, церан форманаш а нийсаязъяран раж къепе санна. Орфограммех кхетам балар. Орамера элпаш нийсаяздар. Дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш нийсаязъяр. Ё, Ђ нийсаяздар. Цхьаьна а, дефисца а, къаьстина а яздар. Доккха а, жима а элп яздар. Дош сехьадаккхар. Орфографически дошамаш а, справочникаш а. Пунктуаци нийсаяздаран бакъонийн къепе санна. Пунктограммех кхетам балар.

Предложенин чаккхенгахь, цхьалхечу (чолхейяллачу а, чолхейлазчу а), чолхечу предложенешкахь, ма-дарра къамелехь, цитаташкахь, диалогехь сацаран хьаьркаш.

2. Орфографически а, пунктуационни а хааршца йобзна само кхиор. Йозанехь орфографически а, пунктуационни а коьрта норманаш ларъяр. Дош орфографически къастор. Пунктуационни къастор. Орфографически а, пунктуационни а хьесапаш кхочушдеш орфографически дошамех, нийсаяздаран справочникех пайдаэцар.

III. Культуроведчески хаарш кхиорехь кхачо ен чулацам

1-ра дакъа. Къоман оздангалла маттахь а, къамелехь а

1. Мотт а, оздангалла а вовшех йозаелла хилар. Нохчийн мотт – исбаьхьаллин литературин мотт. Маттахь къоман истори а, культура а гайтар. Нохчийн къамелан оздангалла а, цуьнан башхаллаш а. Россехь дехачу къамнийн меттанаша вовшашна бен театкъам.

2. Халкъан барта кхоллараллин а, исбаьхьаллин литературин а произведенешкахь къоман оздангаллин дакъа шеца долу меттан цхьааллаш билгалъяхар, лингвистически дошамийн гоьнца церан маьнаш дастар. Матте оздангаллин хиламе санна хьажар. Мотт ларар, цуьнга шовкъ кхоллар.

3. Дешаран-тематикин хьесап

5 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахьтийн барам
Карладаккхар	6
Синтаксис а, пунктуаци а	10
Предложенин коьрта а, коьртаза меженаш	27
Фонетика, графика, орфографи	13
Лексикологи	8
Дешан хIоттам	10
ЦIердош	14
Iамийнарг карладаккхар	3
Талламан белхаш	6
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	105

6 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахьтийн барам
Iамийнарг карладаккхар	6
Текст	3
Билгалдош	16
Терахьдош	21
ЦIерметдош	18
Хандош	22
Iамийнарг карладаккхар	5
Талламан белхаш	6
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	105

7 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахьтийн барам
----------------------	----------------

Карладаккхар	6
Литературни метган стилаш	3
Хандош	20
Причасти, деепричасти	20
Масдар	9
Куцдош	12
Г1уллакхан къамелан дакъош	15
Гамийнарг карладаккхар	5
Талламан белхаш	7
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	105

8 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахьтийн барам
Карладаккхар	5
Дешнийн цхьаьнакхетарш	6
Предложенин коьрта меженаш	13
Предложенин коьртаза меженаш	19
Цхьалхечу предложенин кепаш	10
Предложенин цхьанатайпана меженаш	8
Предложеница грамматически уьйр йоцу дешнаш	5
Предложенин шакъаьстина меженаш	9
Ма-дарра а, лач а къамел	10
Гамийнарг карладаккхар	5
Талламан белхаш	7
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	105

9 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахьтийн барам
Карладаккхар	11
Чолхечу предложенин синтаксис	
Чолхе предложени	2
Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш	9
Чолхе-карара предложенеш	6
Г1етухучу предложенийн кепаш	22
Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	13
Матгах лаьцна юкъара хаамаш	13
Гамийнарг карладаккхар	7
Талламан белхаш	9
Кхоллараллин белхаш	10
Дерриг	102

Йийцаре йина

методически цхъаьнакхетараллин
кхеташонехъ.

_____ **Л.О.Таибова.**

Протокол № 1

28.08. 2021 шо.

Барт бина

дешаран декъехула
директоран г1оьнча

_____ **И.Д.Докаджиев**

Ч1аг1йо

Гуьмсан к1оштан
Комсомольскера юккьерчу
ишколан директор

_____ **Р.М. Исаходжиев.**

29.08. 2021 ш. №120 йолчу

омрица дог1уш

Пхоьалг1ачу классехъ нохчийн мотт хъехаран
рузманан-тематикин хъесап

Дешаран т1ег1а: коьрта юкъара дешар
2021 – 2022 дешаран шо
К1иранах – 3 сахът

Хъехархо: **Абдуразаков Ибрех1иман Шертбек**, нохчийн меттан, литературин лакхарчу
т1ег1анан хъехархо.

Предмет хъехарехъ пайдаоьцу 1аматаш:

«Нохчийн мотт», 5-чу классана 1амат. Соьлжа-Г1ала, 2017. Овхадов М.Р., Махмаев Ж. М., Абдулкадырова Р.А.

Пхоьалг1ачу классехъ нохчийн мотт хъехаран куьйгалла. Г1о-1амат. Соьлжа-Г1ала, 2019. Ахмадова Д.С.

Сахьтийн барам

шарахъ	105	к1иранах	3
хьалхарчу четвертехъ	25	кхоалг1ачу четвертехъ	31
шолг1ачу четвертехъ	25	йоьалг1ачу четвертехъ	24

Талламан, кхоллараллин белхийн барамаш

Талламан белхийн барам	Изложенийн барам	Сочиненийн барам
------------------------	------------------	------------------

шарахъ	6	шарахъ	2	шарахъ	2
хьалхарчу четвертехъ	2	хьалхарчу четвертехъ	1	хьалхарчу четвертехъ	–
шолг1ачу четвертехъ	1	шолг1ачу четвертехъ	–	шолг1ачу четвертехъ	1
кхоалг1ачу четвертехъ	2	кхоалг1ачу четвертехъ	1	кхоалг1ачу четвертехъ	–
йоьалг1ачу четвертехъ	1	йоьалг1ачу четвертехъ	–	йоьалг1ачу четвертехъ	1

Рог1алла	Чулацам	Сахьт	Хан	
			Хьесапца	Билгал
1-ра четверть – 25 сахьт				
Карладаккхар				
1	Вайн мотт – вайн хазна.	1		
2	1амийнарг карладаккхар. Дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш.	1		
3	Къамелан дакъош. Ц1ердош.	1		
4	Ц1ердешан дожарш.	1		
5	Билгалдош.	1		
6	«.....» талламан болх язбар.	1		
7	Г1алаташ т1ехъ болх бар. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш карладахар.	1		
Синтаксис а, пунктуаци а				
8	Синтаксисах кхетам.	1		
9	Дешнийн цхьаьнакхетарш.	1		
10	Дешнийн цхьаьнакхетарш т1еч1аг1дар.			
11	«Ден весет» изложени язъян кечам бар. (143-г1а аг1о)	1		
12	«Ден весет» изложени язъяр.	1		
13	Предложени.	1		
14	Предложенийн тайпанаш.	1		
15	Дийцаран предложенеш.	1		
16	Хатгаран предложенеш.	1		
17	Айдаран предложенеш.	1		
18	Т1едожоран предложенеш.	1		
19	Предложенийн тайпанаш т1еч1аг1дар.	1		
Предложенин коьрта меженаш				
20	Подлежащи.	1		

21	Подлежащи. Течлаглар.	1		
22	Сказуеми.	1		
23	Сказуеми.Течлаглар.	1		
24	«.....» талламан болх язбар.	1		
25	Галаташ тлехь болх бар. Тамийнарг тлечлаглар.	1		
2-гIа четверть – 25 сахьт				
1	Предложенни коьрта меженаш карлаяхар.	1		
2	Текст.	1		
Предложенни коьртаза меженаш				
3	Кхачам.	1		
4	Кхачам. Тлечлаглар.	1		
5	Къастам.	1		
6	Къастам.Тлечлаглар.	1		
7	«Дашо гуьйре» сочинени язьян кечам бар.	1		
8	«Дашо гуьйре» сочинени язьяр.	1		
9	Латтам.	1		
10	Латтам. Тлечлаглар.	1		
11	Яржаза а, яржина а предложенеш.	1		
12	Предложенни цханатайпана меженаш.	1		
13	Предложенни цханатайпанчу меженашца юкьара дешнаш.	1		
14	Предложенни цханатайпанчу меженашца юкьара дешнаш тлечлаглар.	1		
15	Тедерзар.	1		
16	Тедерзарехь сацаран хьабркаш.	1		
17	Чолхе предложенеш.	1		
18	Чолхе предложенеш тлечлагляр.	1		
19	Хуттургаш йолу чолхе предложенеш.	1		
20	Ма-дарра къамел.	1		
21	Ма-дарра къамелехь сацаран хьабркаш.	1		
22	Диалог.	1		
23	«.....» талламан болх язбар.	1		
24	Галаташ тлехь болхбар. Ма-дарра къамелах, диалогох Тамийнарг тлечлаглар.	1		
25	Синтаксисах, пуктуацех Тамийнарг карладаккхар, тлечлаглар.	1		
3-гIа четверть – 30 сахьт				
Фонетика, графика, орфографи				
1	Фонетика. Мукьа а, мукьаза а абзнаш.	1		
2	Нохчийн абатан дIахIоттам.	1		
3	Ши аз билгалдеш долу мукьа элпаш.	1		
4	Зевне а, кьора а мукьаза абзнаш.	1		
5	Шала мукьаза элпаш.	1		
6	Доца шеконан мукьа абзнаш хандешнашкахь.	1		
7	«Майра хьаша» изложени язьян кечам бар.	1		
8	«Майра хьаша» изложени язьяр.	1		
9	Деха а, доца а мукьа абзнаш.	1		
10	Дифтонгаш из, уо.	1		
11	Й элп яздаран бакьонаш.	1		
12	Ъ элп яздар.	1		
13	Дош фонетически талларан кеп.	1		

14	Фонетиках, графиках, орфографех 1амийнарг карладаккхар.	1		
15	Транскрипцех кхетам.	1		
Лексикологи		1		
16	Лексикологех кхетам.	1		
17	Дешан нийса а, тардина а маь1наш.	1		
18	Омонимаш.	1		
19	Синонимаш.	1		
20	Антонимаш.	1		
21	Фразеологизмаш я дешнийн ч1аг1делла цхьаьнакхетарш.	1		
22	Фразеологизмаш я дешнийн ч1аг1делла цхьаьнакхетарш т1еч1аг1дар.	1		
23	Лексикологех 1амийнарг карладаккхар.	1		
24	Талламан болх. Тест.	1		
Дешан х1оттам				
25	Дешнаш кхолладалар.	1		
26	Гергара дешнаш а, дешан орам а.	1		
27	Дешан чаккхе.	1		
28	Дешхьалхе.	1		
29	Суффикс.	1		
30	«.....» талламан болх язбар.	1		
31	Г1алаташ т1ехь болх бар. Суффикс т1еч1аг1яр.	1		
4-г1а четверть – 24 сахьт				
1	Лард.	1		
2	Схьадевлла а, схьадовлаза а дешнаш.	1		
3	Схьадевлла а, схьадовлаза а дешнаш т1еч1аг1дар.	1		
4	Дешан х1оттамах 1амийнарг карладаккхар.	1		
Ц1ердош				
5	Ц1ердош.	1		
6	Юкъяра а, долахь а ц1ердешнаш.	1		
7	Ц1ердешнийн цхьаллин а, дукхаллин а терахь.	1		
8	Ц1ердешнийн грамматически классаш.	1		
9	Ц1ердешнийн дожарш.	1		
10	Ц1ердешнийн дожарийн чаккхенаш.	1		
11	Ц1ердешнийн легарш.	1		
12	Ц1ердешнийн легарш т1еч1аг1дар.	1		
13	Дацаран дакъалг ца ц1ердешнашца нийсаяздар.	1		
14	«Б1аьстенан 1алам» сочинени язьян кечам бар.	1		
15	«Б1аьстенан 1алам» сочинени язьяр.	1		
16	Ц1ердешнийн суффиксаш.	1		
17	Ц1ердешнийн кхолладалар.	1		
18	Цхьадолчу обрсийн маттара т1еэцначу дешнийн нийсаяздар.	1		
19	Ц1ердешан грамматически таллар.	1		
20	«.....» шеран талламан болх язбар.	1		
21	Г1алаташ т1ехь болх бар. Ц1ердашах 1амийнарг т1еч1аг1дар.	1		
1амийнарг карладаккхар				
22	Предложенни меженаш.	1		
23	Лексикологи.	1		
24	Дешан х1оттам. Жам1 дар.	1		

Йийцаре йина

методически цхъаьнакхетараллин
кхеташонехъ.

_____ **Л.О.Таибова.**

Протокол № 1
28.08. 2021 шо.

Барт бина

дешаран декъехула
директоран г1оьнча

_____ **И.Д.Докаджиев**

Ч1аг1йо

Гуьмсан к1оштан
Комсомольскера юккьерчу
ишколан директор

_____ **Р.М. Исаходжиев.**
29.08. 2021 ш. №120 йолчу
омрица дог1уш

Йолхалг1ачу классехъ нохчийн мотт хъехаран
рузманан-тематикин хъесап

Дешаран т1ег1а: коьрта юкъара дешар
2021 – 2022 дешаран шо
К1иранах – 3 сахът

Хъехархо: **Абдуразаков Ибрех1иман Шертбек**, нохчийн меттан, литературин лакхарчу
т1ег1анан хъехархо.

Предмет хъехарехъ пайдаоьцу 1аматаш:

«Нохчийн мотт», 6-чу классана 1амат. Соьлжа-Г1ала, 2017. Овхадов М.Р., Махмаев Ж. М., Абдулкадырова Р.А.

Йолхалг1ачу классехъ нохчийн мотт хъехаран куьйгалла. Г1о-1амат. Соьлжа-Г1ала, 2019. Джамиева С.У., Нухаева З.Х.-М., Пайтаева Х.А.-В.

Сахътийн барам

шарахъ	105	к1иранах	3
хьалхарчу четвертехъ	25	кхоалг1ачу четвертехъ	31
шолг1ачу четвертехъ	25	йобалг1ачу четвертехъ	24

Талламан, кхоллараллин белхийн барамаш

Талламан белхийн барам		Изложенийн барам		Сочиненийн барам	
шарахъ	6	шарахъ	2	шарахъ	2
хьалхарчу четвертехъ	2	хьалхарчу четвертехъ	–	хьалхарчу четвертехъ	1
шолг1ачу четвертехъ	1	шолг1ачу четвертехъ	1	шолг1ачу четвертехъ	–
кхоалг1ачу четвертехъ	2	кхоалг1ачу четвертехъ	1	кхоалг1ачу четвертехъ	–
йобалг1ачу четвертехъ	1	йобалг1ачу четвертехъ	–	йобалг1ачу четвертехъ	1

Рог1алла	Урокан чулацам	Сахът	Хан	
			Хьесапца	Билгал
1-ра четверть – 25 сахът				
1	Вайн мотт – вайн бахам.	1		
Карладаккхар				
2	1амийнарг карладаккхар. Предложенин меженаш.	1		
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1		
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1		
5	Къамелан дакъош.	1		
6	«.....» талламан болх язбар.	1		
7	Г1алаташ т1ехъ болх бар. Билгалдешнаш карладахар.	1		
Текст				
8	Текст а, цуьнан башхаллаш а.	1		
9	Текстан коьрта чулацам, маъ1нин коьрта дешнаш.	1		
10	Текст а, къамелан стилаш а.	1		
Билгалдош				
11	Билгалдош, цуьнан маъ1на.	1		
12	Билгалдешнийн тайпанаш.	1		
13	Билгалдешнийн тайпанаш т1еч1аг1дар.	1		
14	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1		
15	Билгалдешнийн терахъашца хийцадалар.	1		
16	«Ларде вай 1алам!» сочинени язъян кечам бар.	1		
17	«Ларде вай 1алам!» сочинени язъяр.	1		
18	Билгалдешнийн классашца хийцадалар.	1		
19	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1		

20	Билгалдешнийн легарш.	1		
21	Билгалдешнийн легарш тлечлаглдар.	1		
22	Билгалдешнийн кхолладалар.	1		
23	Билгалдешнийн кхолладалар тлечлаглдар.	1		
24	«.....» талламан болх язбар.	1		
25	Глалаташ тлехь болх бар. ламийнарг тлечлаглдар.	1		
2-гIа четверть – 25 сахьт				
1	Билгалдашах ламийнарг карладаккхар.	1		
2	Тлэцна билгалдешнаш нийсаяздар.	1		
3	Билгалдош грамматически къастор.	1		
4	Билгалдош грамматически къастор. Тлечлаглдар.	1		
Терахьдош				
5	Терахьдош.	1		
6	Масаллин терахьдешнаш.	1		
7	Масаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1		
8	«Вешин хьоза» изложени язъян кечам бар.	1		
9	«Вешин хьоза» изложени язъяр.	1		
10	Роглаллин терахьдешнаш.	1		
11	Роглаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1		
12	Декъаран терахьдешнаш.	1		
13	Гулдаран терахьдешнаш.	1		
14	Билгалза-масаллин терахьдешнаш.	1		
15	Билгалза-масаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1		
16	Эцаран терахьдешнаш.	1		
17	Дакъойн терахьдешанаш.	1		
18	Терахьдешнийн хлоттам.	1		
19	Терахьдешнийн хлоттам. Тлечлаглдар.	1		
20	Терахьдешнийн легадалар.	1		
21	Терахьдешнийн легаран кепаш.	1		
22	Терахьдешнийн легадалар тлечлаглдар.	1		
23	«.....» талламан болх язбар.	1		
24	Глалаташ тлехь болх бар. Терахьдешнийн тайпанаш тлечлаглдар.	1		
25	Терахьдешнийн легаран кепаш тлечлаглъяр.	1		
3-гIа четверть – 31 сахьт				
1	Терахьдашах ламийнарг карладаккхар.	1		
2	Терахьдешнийн нийсаяздар.	1		
3	Терахьдешнийн нийсаяздар. Тлечлаглдар.	1		
Церметдош				
4	Церметдош.	1		
5	Церметдешнийн тайпанаш.	1		
6	Церметдешнийн тайпанаш тлечлаглдар.	1		
7	«Глалара хьаша» изложени язъян кечам бар.	1		
8	«Глалара хьаша» изложени язъяр.	1		

9	Яххыйн цѳерметдешнаш а, цѳеран легар а.	1		
10	Дерзоран цѳерметдешнаш а, цѳеран легар а.	1		
11	Дерзоран цѳерметдешнийн легар тѳечѳагѳдар.	1		
12	Доладерзоран цѳерметдешнаш.	1		
13	Дерзоран-доладерзоран цѳерметдешнаш а, цѳеран легар а.	1		
14	Дерзоран-доладерзоран цѳерметдешнийн легар тѳечѳагѳдар.	1		
15	Гайтаран цѳерметдешнаш.	1		
16	Гайтаран цѳерметдешнаш тѳечѳагѳдар.	1		
17	Къастаман цѳерметдешнаш.	1		
18	Къастамза цѳерметдешнаш.	1		
19	Дацаран цѳерметдешанаш.	1		
20	Хаттаран-юкъаметтигалин цѳерметдешнаш.	1		
21	Хаттаран-юкъаметтигалин цѳерметдешнаш тѳечѳагѳдар.	1		
22	Цѳерметдош къастор.	1		
23	Цѳерметдашах ѳамийнарѳ тѳечѳагѳдар.	1		
24	Талламан болх. Тест.	1		
Хандош				
25	Хандош.	1		
26	Хандешан билгалза кеп.	1		
27	Хандешан билгалза кеп тѳечѳагѳъяр.	1		
28	Хандешан хенаш.	1		
29	«.....» талламан болх язбар.	1		
30	Гѳалаташ тѳехъ болх бар. Хандешан хенаш тѳечѳагѳъяр.	1		
31	Хандашах ѳамийнарѳ тѳечѳагѳдар.	1		
4-гѳа четверть – 24 сахът				
1	ѳамийнарѳ карладаккхар.	1		
2	Хандешан карара хан.	1		
3	Хандешан яхана хан.	1		
4	Хандешан яхана хан тѳечѳагѳъяр.	1		
5	Яханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсаязъяр.	1		
6	Хандешан йогѳу хан.	1		
7	Йогѳучу хенан хандешнаш нийсаяздар.	1		
8	«Тхан доьзал» сочинени язъян кечам бар.	1		
9	«Тхан доьзал» сочинени язъяр.	1		
10	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1		
11	Хандешнийн терахъашца хийцадалар.	1		
12	Хандешнийн классашца, терахъашца хийцадалар тѳечѳагѳдар.	1		
13	Хандешан цъхаллин, дукхазаллин кепаш.	1		
14	Хандешан цъхаллин, дукхазаллин кепаш тѳечѳагѳъяр.	1		
15	Хандешнийн терахъ а, кеп а вовшахкъастор.	1		
16	Хандешнийн терахъ а, кеп а вовшахкъастор тѳечѳагѳдар.	1		
17	Хандош къастор.	1		
18	«.....» шеран талламан болх язбар.	1		
19	Гѳалаташ тѳехъ болх бар. Хандашах ѳамийнарѳ	1		

	т1еч1аг1дар.			
Гамийнарг карладаккхар				
20	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1		
21	Терахьдешнийн легадалар.	1		
22	Ц1ерметдешнийн тайпанаш.	1		
23	Ц1ерметдешнийн легар.	1		
24	Хандешан хенаш. Жам1 дар.	1		

Йийцаре йина

методически цхъаьнакхетараллин
кхеташонехь.

_____ **Л.О.Таибова.**

Протокол № 1
28.08. 2021 шо.

Барт бина

дешаран декъехула
директоран г1оьнча

_____ **И.Д.Докаджиев**

Ч1аг1йо

Гуьмсан к1оштан
Комсомольскера юккьерчу
ишколан директор

_____ **Р.М. Исаходжиев.**
29.08. 2021 ш. №120 йолчу
омрица дог1уш

Ворх1алг1ачу классехь нохчийн мотт хъехаран
рузмалан-тематикин хъесап

Дешаран т1ег1а: коьрта юкъара дешар
2021 – 2022 дешаран шо
К1иранах – 3 сахът

Хъехархо: **Абдуразаков Ибрех1иман Шертбек**, нохчийн меттан, литературин лакхарчу
т1ег1алан хъехархо.

Предмет хъехарехъ пайдаоьцу 1аматаш:

«Нохчийн мотт», 7-чу классана 1амат. Соьлжа-Г1ала, 2017.

Овхадов М.Р., Абдулкадырова Р.А.

Ворх1алг1ачу классехъ нохчийн мотт хъехаран куьйгалла, г1о-1амат. Соьлжа-Г1ала, 2019.
Абулханова А.А.

Сахьтийн барам

шарахъ	105	к1иранах	3
хьалхарчу четвертехъ	25	кхоалг1ачу четвертехъ	31
шолг1ачу четвертехъ	25	йобалг1ачу четвертехъ	24

Талламан, кхоллараллин белхийн барамаш

Талламан белхийн барам		Изложенийн барам		Сочиненийн барам	
шарахъ	7	шарахъ	2	шарахъ	2
хьалхарчу четвертехъ	2	хьалхарчу четвертехъ	–	хьалхарчу четвертехъ	1
шолг1ачу четвертехъ	2	шолг1ачу четвертехъ	1	шолг1ачу четвертехъ	–
кхоалг1ачу четвертехъ	2	кхоалг1ачу четвертехъ	–	кхоалг1ачу четвертехъ	1
йобалг1ачу четвертехъ	1	йобалг1ачу четвертехъ	1	йобалг1ачу четвертехъ	–

Рог1алла	Урокан чулацам	Сахьт	Хан	
			Хьесаца	Билгал
1-ра четверть – 25 сахьт				
1	Нохчийн маттах дош.	1		
Карладаккхар				
2	Билгалдош.	1		
3	Терахьдош.	1		
4	Ц1ерметдош.	1		
5	Хандош.	1		
6	«.....» талламан болх язбар.	1		
7	Г1алаташ т1ехъ болх бар. Хандешан хенаш карлаяхар.	1		
Литературни маттах лаьцна				
8	Литературни меттан стилаш.	1		
9	Диалог – текстан кеп.	1		
10	Диалоган кепаш.	1		
Хандош				
11	Хандешан билгала саттам.	1		
12	Хандешан бехкаман саттам.	1		
13	Хандешан бехкаман саттам. Т1еч1аг1дар.	1		
14	Хандешан лааран саттам.	1		
15	Хандешан лааран саттам. Т1еч1аг1дар.	1		
16	«Токхе гуьйре» сочинени язьян кечам бар. (31-г1а аг1о)	1		

17	«Токхе гуьйре» сочинени язъяр.	1		
18	Хандешан тледожоран саттам.	1		
19	Хандешан тледожоран саттам. Тлечлаглар.	1		
20	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1		
21	Хандешан хьалхара спряжени тлечлаглар.	1		
22	Хандешан шолгла спряжени.	1		
23	«.....» талламан болх язбар.	1		
24	Глалаташ тлехь болх бар. Хандешан шолгла спряжени тлечлаглар.	1		
25	Хандешан саттамех, спряженех ламийнарг тлечлаглар.	1		
2-гIа четверть – 25 сахьт				
1	Хандашах ламийнарг карладаккхар.	1		
2	Хандешнийн кхолладалар.	1		
3	Хандешнийн кхолладалар. Тлечлаглар.	1		
4	Хандешан хаттаран кепаш.	1		
5	Хандешан хаттаран кепаш. Тлечлаглар.	1		
6	Хандешнашца дацаран дакъалгаш нийсаяздар.	1		
7	Хандешан чаккхенгахь н яздар.	1		
8	Хандашах ламийнарг тлечлаглар.	1		
9	Талламан болх. Тест №1.	1		
Причасти, деепричасти				
10	Причасти а, цуьнан грамматически билгалонаш а.	1		
11	Причастин хенаш.	1		
12	Причастин хенаш тлечлаглар.	1		
13	Лаамаза а, лааме а причастеш.	1		
14	Лаамаза а, лааме а причастеш тлечлаглар.	1		
15	«Глалара хьаша» изложени язъян кечам бар.	1		
16	«Глалара хьаша» изложени язъяр.	1		
17	Причастин карчам.	1		
18	Причастин карчамашкахь сацаран хьаьркаш.	1		
19	Причастийн легаялар.	1		
20	Причастийн легаялар. Тлечлаглар.	1		
21	Причастийн нийсаязъяр.	1		
22	Причастийн нийсаязъяр. Тлечлаглар.	1		
23	«.....» талламан болх язбар.	1		
24	Глалаташ тлехь болх бар. Причастех ламийнарг тлечлаглар.	1		
25	Хандашах, причастех ламийнарг карладаккхар.	1		
3-гIа четверть – 31сахьт				
1	Деепричасти.	1		

2	Деепричасти классашца, терахъашца хийцаялар.	1		
3	Деепричастин хенаш.	1		
4	Деепричастин хенаш. ТӀечӀагӀдар.	1		
5	Деепричастин карчам.	1		
6	Деепричастин карчамехъ сацаран хъаьркаш.	1		
7	Деепричастех Ӏамийнарг карладаккхар.	1		
Масдар				
8	Масдар а, цуьнан грамматически билгалонаш а.	1		
9	«Бакъволу доттагӀ мила лара мегар ду» сочинени язъян кечам бар.	1		
10	«Бакъволу доттагӀ мила лара мегар ду» сочинени язъяр.	1		
11	Масдар классашца, терахъашца, кепашца хийцадалар.	1		
12	Масдар классашца, терахъашца, кепашца хийцадалар. ТӀечӀагӀдар.	1		
13	Масдаран легар.	1		
14	Масдарца дацаран дакъалг ца нийсаяздар.	1		
15	Масдаран синтаксически гӀуллакх.	1		
16	Масдаран карчам.	1		
17	Масдаран а, цуьнан карчамийн а синтаксически гӀуллакх тӀечӀагӀдар.	1		
18	Масдарх Ӏамийнарг тӀечӀагӀдар.	1		
19	Талламан болх. Тест №2.	1		
Куцдош				
20	Куцдош а, цуьнан грамматически билгалонаш а.	1		
21	Куцдешнийн тайпанаш.	1		
22	Куцдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1		
23	Куцдешан синтаксически гӀуллакх.	1		
24	Куцдешан синтаксически гӀуллакх тӀечӀагӀдар.	1		
25	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1		
26	Куцдешнийн кхолладалар.	1		
27	Куцдешнийн кхолладалар тӀечӀагӀдар.	1		
28	Куцдешнийн нийсаяздар.	1		
29	«.....» талламан болх язбар.	1		
30	ГӀалаташ тӀехъ болх бар. Куцдешнийн нийсаяздар тӀечӀагӀдар.	1		
31	Куцдашах Ӏамийнарг карладаккхар.	1		
4-гӀа четверть – 24 сахът				
1	Кобртачу къамелан дакъойх Ӏамийнарг карладаккхар.	1		
ГӀуллакхан къамелан дакъош				
2	ДештӀаьхъе.	1		
3	ДештӀаьхъенийн тайпанаш.	1		
4	ДештӀаьхъенийн тайпанаш. ТӀечӀагӀдар.	1		
5	ДештӀаьхъенийн нийсаязъяр.	1		
6	ДештӀаьхъенах Ӏамийнарг тӀечӀагӀдар.	1		

7	Хуттургаш а, церан тайпанаш а.	1		
8	Хуттургийн тайпанаш тлечлаглдар.	1		
9	«Кхокха» изложени язъян кечам бар. (82-г1а аг1о)	1		
10	«Кхокха» изложени язъяр.	1		
11	Хуттургех ламийнарг тлечлаглдар.	1		
12	Дакъалгаш, церан тайпанаш.	1		
13	Дакъалгийн тайпанаш тлечлаглдар.	1		
14	Дакъалгийн нийсаяздар.	1		
15	Айдардош.	1		
16	Айдардешнийн нийсаяздар.	1		
17	Айдардешнийн нийсаяздар тлечлаглдар.	1		
18	«.....» талламан болх язбар.	1		
19	Галаташ тлехь болх бар. Айдардашах ламийнарг тлечлаглдар.	1		
Ламийнарг карладаккхар				
20	Хандешан саттамаш.	1		
21	Причасти.	1		
22	Деепричасти.	1		
23	Куцдош.	1		
24	Гуллакхан къамелан дакъош. Жам1 дар.	1		

Йийцаре йина

методически цхъаьнакхетараллин
кхеташонехъ.

_____ **Л.О.Тайбова.**

Протокол № 1

28.08. 2021 шо.

Барт бина

дешаран декъехула
директоран г1оьнча

_____ **И.Д.Докаджиев**

Чаг1йо

Гуьмсан к1оштан
Комсомольскера юккърчу
ишколан директор

_____ **Р.М. Исаходжиев.**

29.08. 2021 ш. №120 йолчу
омрица дог1уш

Борх1алг1ачу классехъ нохчийн мотт хъехаран
рузманан-тематикин хъесап

Дешаран т1ег1а: коьрта юкъара дешар
2021 – 2022 дешаран шо
К1иранах – 3 сахът

Хъехархо: **Абдуразаков Ибрех1иман Шертбек**, нохчийн меттан, литературин лакхарчу
т1ег1анан хъехархо.

Предмет хьехарехь пайдаоьцу 1аматаш:

«Нохчийн мотт», 8-9-чуй классана 1амат. Соьлжа-Г1ала, 2017. Джамалханов З.Д., Вагапова Т.М., Эсхаджиев Я.У., Овхадов М.Р., Абдулкадырова Р.А.
 Борх1алг1ачу классехь нохчийн мотт хьехаран куйгалла. Г1о-1амат. Соьлжа-Г1ала, 2019. Бектамирова А.Н.

Сахьтийн барам

шарахь	105	к1иранах	3
хьалхарчу четвертехь	25	кхоалг1ачу четвертехь	31
шолг1ачу четвертехь	25	йобалг1ачу четвертехь	24

Талламан, кхоллараллин белхийн барамаш

Талламан белхийн барам	Изложенийн барам	Сочиненийн барам
------------------------	------------------	------------------

шарахь	7	шарахь	2	шарахь	2
хьалхарчу четвертехь	2	хьалхарчу четвертехь	1	хьалхарчу четвертехь	
шолг1ачу четвертехь	2	шолг1ачу четвертехь		шолг1ачу четвертехь	1
кхоалг1ачу четвертехь	2	кхоалг1ачу четвертехь	1	кхоалг1ачу четвертехь	
йобалг1ачу четвертехь	1	йобалг1ачу четвертехь		йобалг1ачу четвертехь	1

Рог1алла	Урокан чулацам	Сахьт	Хан	
			Хьесапца	Билгал
1-ра четверть – 25 сахьт				
1	Ненан мотт – дахаран хазна.	1		
Карладаккхар				
2	Й элп яздар.	1		
3	Дешан чаккхенгахь н яздар.	1		
4	Дешхьалхе, дешт1аьхье нийсаязъяр.	1		
5	«.....» талламан болх язбар.	1		
6	Г1алаташ т1ехь болх бар. Къамелан дакъош.	1		
7	Орфографи.	1		
Дешнийн цхьаьнакхетарш				
8	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш.	1		
9	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш т1еч1аг1дар.	1		
10	Предложенехь дешнийн уьйр.	1		
11	Карарчу уьйран кепаш.	1		
12	Карарчу уьйран кепаш т1еч1агъяр.	1		
Предложенин коьрта меженаш				
13	Предложенин коьрта меженаш. Подлежащин хилар.	1		
14	Подлежащин хилар. Т1еч1аг1дар.	1		

15	Хандешан цхьалхе сказуеми.	1		
16	Хандешан цхьалхе сказуеми тӀечӀагӀдар.	1		
17	«.....» изложени язъян кечам бар.	1		
18	«.....» изложени язъяр.	1		
19	ЦӀеран хӀоттаман сказуеми.	1		
20	ЦӀеран хӀоттаман сказуеми тӀечӀагӀдар.	1		
21	ПодлежащӀиний, цӀеран хӀоттаман сказуеминий юккӀехъ тире.	1		
22	ПодлежащӀиний, цӀеран хӀоттаман сказуеминий юккӀехъ тире. ТӀечӀагӀдар.	1		
23	«.....» талламан болх язбар.	1		
24	ГӀалаташ тӀехъ болх бар. Сказуемех Ӏамийнарг тӀечӀагӀдар.	1		
25	Предложенин коьртачу меженех Ӏамийнарг карладаккхар.	1		
2-гӀа четверть – 25 сахът				
1	Хандешан хӀоттаман сказуеми.	1		
2	Хандешан хӀоттаман сказуеми тӀечӀагӀдар.	1		
3	Сказуемин тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1		
Предложенин коьртаза меженаш				
4	Предложенин коьртаза меженаш. Кхачам.	1		
5	Къастам.	1		
6	Кхачам, къастам тӀечӀагӀбар.	1		
7	Юххедиллар.	1		
8	Юххедиллар тӀечӀагӀдар.	1		
9	Талламан болх. (Тест №1)	1		
10	Латтам.	1		
11	Даран суьртан латтам.	1		
12	Бараман латтам.	1		
13	Меттиган латтам.	1		
14	Хенан латтам.	1		
15	Меттиган, хенан латтамаш. ТӀечӀагӀдар.	1		
16	«Вайнаха хъаша ларар» сочинени язъян кечам бар.	1		
17	«Вайнаха хъаша ларар» сочинени язъяр.	1		
18	Бахъанин латтам.	1		
19	Галашонан латтам.	1		
20	Бахъанин, галашонан латтамаш. ТӀечӀагӀдар.	1		
21	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш.	1		
22	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш. ТӀечӀагӀдар.	1		

23	«.....» талламан болх язбар.	1		
24	Глалаташ тлехь болх бар. Латтаман тайпанаш тлечлаглдар.	1		
25	Предложенин коьртаза меженаш карлаяхар.	1		
3-гIа четверть – 31 сахьт				
1	Предложенин меженех Iамийнарг карладаккхар.	1		
Цхьалхечу предложенийн кепаш				
2	ЦхьанахIоттаман а, шинахIоттаман а предложенеш.	1		
3	ЦхьанахIоттаман предложенеш. Билгала-юьхьан предложенеш.	1		
4	Билгалза-юьхьан предложенеш.	1		
5	Билгала-юьхьан, билгалза-юьхьан предложенеш тлечлаглъяр.	1		
6	Юкьара-юьхьан предложенеш.	1		
7	Юьхьза предложенеш.	1		
8	Юкьара-юьхьан, юьхьза предложенеш тлечлаглъяр.	1		
9	Цлеран предложенеш.	1		
10	Юьззина а, юьззина йоцу а предложенеш.	1		
11	Цхьалхечу предложенийн кепаш тлечлаглъяр.	1		
12	Талламан болх. (Тест №2)	1		
Предложенин цхьанатайпана меженаш				
13	Предложенин цхьанатайпанчу меженех лаьцна юкьара кхетам.	1		
14	Предложенин цхьанатайпанчу меженашкахь хуттургаш.	1		
15	Предложенин цхьанатайпанчу меженашкахь хуттургаш. Тлечлаглдар.	1		
16	Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.	1		
17	Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш. Тлечлаглдар.	1		
18	«.....» изложени язьян кечам бар.	1		
19	«.....» изложени язьяр.	1		
20	Цхьанатайпанчу меженашца юкьара дешнаш.	1		
21	Цхьанатайпанчу меженашца юкьара дешнаш. Тлечлаглдар.	1		
22	Цхьанатайпанчу меженех Iамийнарг карладаккхар.	1		
Предложеница грамматически уьйр йоцу дешнаш				
23	Тледерзар.	1		
24	Юкьадало дешнаш а, предложенеш а.	1		
25	Юкьадалочу дешнийн тайп-тайпана маьIнаш.	1		
26	Юкьадало дешнаш а, предложенеш а тлечлаглъяр.	1		
27	ХIАЪ, ХIАН-ХIА дешнаш-предложенеш. Айдардешнаш-предложенеш.	1		

Предложенин шакъабстина меженаш				
28	Предложенин шакъабстинчу меженех юкъара кхетам.	1		
29	Шакъабстина латтамаш.	1		
30	«.....» талламан болх язбар.	1		
31	Глалаташ тлехь болх бар. Шакъабстина латтамаш. Тлечлаглдар.	1		
4-гIа четверть – 24 сахът				
1	Шакъабстинчу латтамех Iамийнарг карладаккхар.	1		
2	Шакъабстина юххедиллар.	1		
3	Шакъабстина юххедиллар тлечлаглдар.	1		
4	Хенан а, меттиган а латтамийн дурсаш.	1		
5	Хенан а, меттиган а латтамийн дурсаш тлечлаглдар.	1		
6	Предложенин шакъабстина меженаш тлечлаглъяр.	1		
7	«Ненан мотт – аганан илли» сочинени язъян кечам бар.	1		
8	«Ненан мотт – аганан илли» сочинени язъяр.	1		
Ма-дарра а, лач а къамел				
9	Ма-дарра а, лач а къамелах юкъара кхетам.	1		
10	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш.	1		
11	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш. Тлечлаглдар.	1		
12	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1		
13	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор тлечлаглдар.	1		
14	Цитаташ а, церан нийсаязъяр а.	1		
15	Цитаташ а, церан нийсаязъяр а. Тлечлаглдар.	1		
16	Ма-дарра къамелах, цитатех Iамийнарг тлечлаглдар.	1		
17	Грамматически талларш.	1		
18	«.....» талламан болх язбар.	1		
19	Глалаташ тлехь болх бар. Грамматически талларш тлечлаглдар.	1		
Iамийнарг карладаккхар				
20	Предложенин коьртаза меженаш	1		
21	Цхьалхечу предложенин кепаш.	1		
22	Предложенин цхьанатайпана меженаш.	1		
23	Предложеница грамматически уьйр йоцу дешнаш.	1		
24	Предложенин шакъабстина меженаш. ЖамI дар.	1		

Барт бина

дешаран декъехула

директоран тӱбӱнча

_____ М.С. Джайнабизова

Чӱагӱю

Шелковски кӱштан

Кобера юккӱрчу

ишколан директор

_____ Х.М. Хасиев

29.08. 2022 ш. № _____ йолчу

омрица догӱш

Уьссалгӱачу классехь нохчийн мотт хьехаран
рузмалан-тематикин хьесап

Дешаран тӱбӱнча: коьрта юкӱара дешар
2022 – 2023 дешаран шо
Кӱранах – 3 сахьт

Хьехархо: Бибиев Садык Ломбийевич, нохчийн меттан, литературин лакхарчу
тӱбӱнчан хьехархо.

Предмет хьехарехь пайдаоьцу ламат:

«Нохчийн мотт» (синтаксис), 8 – 9-чуй классашна ламат. Соьлжа-Г'ала, 2017.

Джамалханов З.Д., Вагапова Т.М., Эсхаджиев Я.У., Овхадов М.Р., Абдулкадырова Р.А.

Сахьтийн барам

шарахь	102	кИранах	3
хьалхарчу четвертехь	24	кхоалг'ачу четвертехь	30
шолг'ачу четвертехь	24	йобалг'ачу четвертехь	24

Талламан, кхоллараллин белхийн барамаш

Талламан белхийн барам	Изложенийн барам	Сочиненийн барам
------------------------	------------------	------------------

шарахь	6	шарахь	3	шарахь	2
хьалхарчу четвертехь	2	хьалхарчу четвертехь	1	хьалхарчу четвертехь	–
шолг'ачу четвертехь	1	шолг'ачу четвертехь	1	шолг'ачу четвертехь	–
кхоалг'ачу четвертехь	1	кхоалг'ачу четвертехь	1	кхоалг'ачу четвертехь	1
йобалг'ачу четвертехь	2	йобалг'ачу четвертехь	–	йобалг'ачу четвертехь	1

Рог'алла	Чулацам	Сахьт	Хан	
			Хьесаща	Билгал
Хьалхара четверть – 24 сахьт				
Карладаккхар				
1	Ненан мотт – дахаран хазна.	1		
2	Орфографи.	1		
3	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш.	1		
4	Предложенехь дешнийн уьйр.	1		
5	Предложенин коьрта меженаш.	1		
6	Предложенин коьртаза меженаш.	1		
7	Цхьалхечу предложенийн кепаш.	1		
8	«Накьосталлин куьг» талламан болх язбар.	1		
9	Г'алаташ т'ехь болх бар. Предложенин цхьанатайпана меженаш.	1		
10	Предложеница грамматически уьйр йоцу дешнаш.	1		
11	Предложенин шакъаьстина меженаш.	1		
12	Ма-дарра а, лач а кьамел.	1		
Чолхечу предложенийн синтаксис				
Чолхе предложени				
13	Чолхечу предложенех лаьцна юкьара кхетам.	1		
14	Чолхечу предложенех лаьцна юкьара кхетам т'еч'аг'бар.	1		
15	ПКЭ-н кепехь «Бабин т'орказ» изложени язъян кечам бар.	1		
16	ПКЭ-н кепехь «Бабин т'орказ» изложени язъяр.	1		
Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш				
17	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех лаьцна юкьара кхетам.	1		
18	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех лаьцна юкьара кхетам т'еч'аг'бар.	1		

19	Чолхе-цхъаьнакхетгачу предложенешкахь дозаран хуттургаш.	1		
20	Чолхе-цхъаьнакхетгачу предложенешкахь дозаран хуттургаш тӀечӀагӀьяр.	1		
21	«Дагалецамаш» талламан болх язбар.	1		
22	ГӀалаташ тӀехь болх бар. Чолхе-цхъаьнакхетгачу предложенешкахь дуьхьалара хуттургаш.	1		
23	Чолхе-цхъаьнакхетгачу предложенеш. Тестировани яр.	1		
24	Чолхечу предложенех лаьцна Ӏамийнарг кӀаргдар, тӀечӀагӀдар.	1		
ШолгӀа четверть – 24 сахьт				
25	Чолхе-цхъаьнакхетгачу предложенешкахь къасторан хуттургаш.	1		
26	Чолхе-цхъаьнакхетгачу предложенешкахь къасторан хуттургаш тӀечӀагӀьяр.	1		
27	Чолхе-цхъаьнакхетгачу предложенех лаьцна Ӏамийнарг карладаккхар.	1		
Чолхе-карара предложенеш				
28	Чолхе-карарчу предложенех лаьцна юкъара кхетам.	1		
29	Чолхе-карарчу предложенех лаьцна юкъара кхетам тӀечӀагӀбар.	1		
30	Чолхе-карарчу предложенех хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а.	1		
31	Чолхе-карарчу предложенех хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а тӀечӀагӀдар.	1		
32	Чолхе-карарчу предложенех тӀетухучун меттиг а, сацаран хьаьркаш а.	1		
33	Чолхе-карарчу предложенех тӀетухучун меттиг а, сацаран хьаьркаш а тӀечӀагӀьяр.	1		
34	ПКЭ-н кепехь «Вайнехан добзал» изложени язьян кечам бар.	1		
35	ПКЭ-н кепехь «Вайнехан добзал» изложени язьяр.	1		
ТӀетухучу предложенийн кепаш				
36	ТӀетухучу предложенийн кепаш.	1		
37	ТӀетухучу предложенийн кепаш тӀечӀагӀьяр.	1		
38	Кхачаман тӀетуху предложенеш.	1		
39	Кхачаман тӀетуху предложенеш тӀечӀагӀьяр.	1		
40	Къастаман тӀетуху предложенеш.	1		
41	Къастаман тӀетуху предложенеш тӀечӀагӀьяр.	1		
42	Хенан тӀетуху предложенеш.	1		
43	Хенан тӀетуху предложенеш тӀечӀагӀьяр.	1		
44	«Ненан дарбане куьг» талламан болх язбар.	1		
45	ГӀалаташ тӀехь болх бар. Даран суьртан тӀетуху предложенеш.	1		
46	Даран суьртан тӀетуху предложенеш тӀечӀагӀьяр.	1		
47	Чолхе-карарчу предложенех сацаран хьаьркаш хӀитторан бакьонаш. Тестировани яр.	1		
48	Чолхе-карарчу предложенех лаьцна Ӏамийнарг кӀаргдар, тӀечӀагӀдар.	1		
КхоалгӀа четверть – 30 сахьт				
49	Бахьанин тӀетуху предложенеш.	1		
50	Бахьанин тӀетуху предложенеш тӀечӀагӀьяр.	1		
51	Ӏалашонан тӀетуху предложенеш.	1		
52	Ӏалашонан тӀетуху предложенеш тӀечӀагӀьяр.	1		
53	Бехкаман тӀетуху предложенеш.	1		
54	Бехкаман тӀетуху предложенеш тӀечӀагӀьяр.	1		
55	ПКЭ-н кепехь «Оьзда кӀант» изложени язьян кечам бар.	1		

56	ПКЭ-н кепехь «Оьзда к1ант» изложени язъяр.	1		
57	Т1етухучу предложенийн кепаш карлаяхар.	1		
58	Масех т1етухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш.	1		
59	Масех т1етухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш т1еч1аг1ъяр.	1		
60	Чолхе-карарчу предложенех лаьцна 1амийнарг карладаккхар, т1еч1аг1дар.	1		
61	Чолхечу предложенех лаьцна 1амийнарг карладаккхар, т1еч1аг1дар.	1		
Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш				
62	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех лаьцна юкъара кхетам.	1		
63	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех лаьцна юкъара кхетам т1еч1аг1бар.	1		
64	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенийн маь1наш.	1		
65	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенийн маь1наш т1еч1аг1дар.	1		
66	ПКЭ-н кепехь «Къонахчун амалш» сочинени язъян кечам бар. (№27 вариант).	1		
67	ПКЭ-н кепехь «Къонахчун амалш» сочинени язъяр.	1		
68	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: ц1оьмалг.	1		
69	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: ц1оьмалг. Т1еч1аг1дар.	1		
70	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: ц1оьмалгаца т1адам.	1		
71	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: ц1оьмалгаца т1адам. Т1еч1аг1дар.	1		
72	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: тире.	1		
73	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: тире. Т1еч1аг1дар.	1		
74	«Нохчийчоьнан во1» талламан болх язбар.	1		
75	Г1алаташ т1ехь болх бар. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: шит1адам.	1		
76	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенешкахь сацаран хъаркаш х1иттор: шит1адам. Т1еч1аг1дар.	1		
77	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкарчу цхьалхечу предложенийн маь1наш. Тестировани яр.	1		
78	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех 1амийнарг карладаккхар, т1еч1аг1дар.	1		
Йоьалг1а четверть – 24 сахьт				
Маттах лаьцна юкъара хаамаш				
79	Мотт а, цуьнан маь1на а, коьрта билгалонаш а.	1		
80	Мотт а, цуьнан маь1на а, коьрта билгалонаш а т1еч1аг1ъяр.	1		
81	Меттан 1илманан дакъош а, церан маь1наш а.	1		
82	Меттан 1илманан дакъош а, церан маь1наш а т1еч1аг1дар.	1		
83	ПКЭ-н кепехь «Муха хила веза г1иллакхе стаг?» сочинени язъян кечам бар. (№10 вариант).	1		

84	ПКЭ-н кепехь «Муха хила веза г1иллакхе стаг?» сочинени язьяр.	1		
85	Литературни меттан стилаш а, церан башхаллаш а.	1		
86	Литературни меттан стилаш а, церан башхаллаш а т1еч1аг1ьяр.	1		
87	Синонимика – стилистикин бух бу.	1		
88	Фразеологически синонимаш. Т1еч1аг1дар.	1		
89	«Хьехархо» талламан болх язбар.	1		
90	Г1алаташ т1ехь болх бар. Литературни меттан норманаш а, меттан исбаьхьаллин башхаллаш а, къамелан оздангалла а.	1		
91	Меттан суртх1отторан г1ирсаш: дустар, эпитет, метафора.	1		
92	Гипербола, символ, риторически хаттар, т1едерзар.	1		
93	Фразеологизмаш.	1		
94	Литературни меттан норманаш а, меттан исбаьхьаллин башхаллаш а, къамелан оздангалла а. Т1еч1аг1дар.	1		
Дешаран шарахь 1амийнарг карладаккхар				
95	Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш.	1		
96	Чолхе-карара предложенеш.	1		
97	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш.	1		
98	Матгах лаьцна юкъара хаамаш.	1		
99	«Озда мотт» талламан болх язбар.	1		
100	Г1алаташ т1ехь болх бар. Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменационни белхан д1ах1оттам а, цуьнан мах хадоран критереш а.	1		
101	Синтаксисах лаьцна тестировани яр.	1		
102	Дешаран шарахь бинчу белхан жам1 дар.	1		